

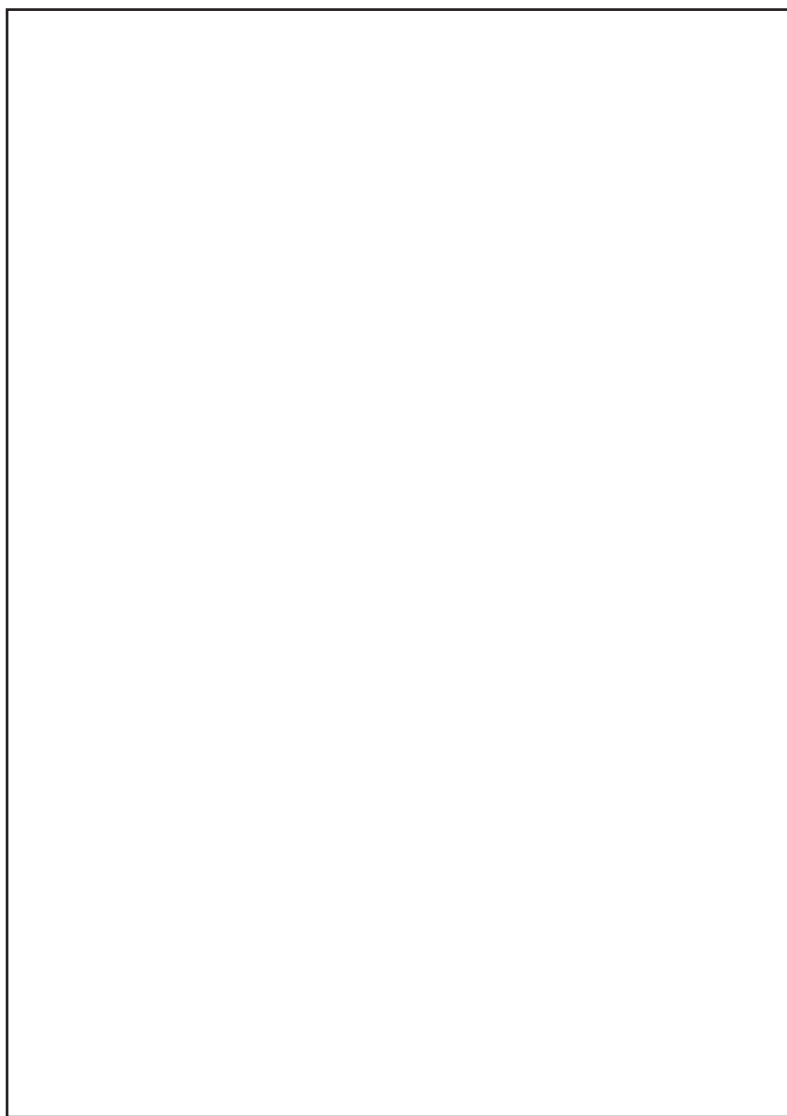
Pál
Závada

Jadvigin
vankúšik





SVETOVÁ PRÓZA



Pál
Závada

Jadvigin vankúšik
(denník)

Z maďarčiny preložila
RENATA DEÁKOVÁ

slovar

Copyright © Pál Závada 2005

Slovak translation rights arranged with Magvető Publishing, Budapest.

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2021

Translation © Renata Deáková 2021

Cover photo by Tamás Konok Sr., 1939, Fortepan, No. 42571

ISBN 978-80-556-3467-8

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými, ani vo forme fotokópií, nahrávok, prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

I. „Prirodzené prikázanie“

Zacsínam túto knižecsku.* Ja, Andrej Osztatní začínam túto knižôčku zápiskov 5. februára 1915, deň pred svojim sobášom.

Srším – horím od samého vzrušenia. Sen mi na viečka sadnúť nechce, a preto si razom vezmem do rúk svoju poznámkovú knižôčku, ktorú som kúpil u Bindera za korunu štyridsať (len čo som ju zazrel, hneď sa mi zapáčili jej listy so svetlofialovými linajkami a indigovomodrá plátenná väzba, zaumienil som si, že od chvíle, keď sa stanem ženatým človekom, si budem do nej značiť Denník). Priam v tejto chvíli odbíja polnoc, a tak mi možno zapísať, že dnes, 6. februára 1915 si konečne smiem pred oltár priviesť Máriu Jadvigu Palkovitsovú.

Gyakovať pána Bohu, že som sa dočkal tohto dňa.

Sebe môžem priznať, že tu som zložil pero, zopál ruky a skloniac do nich hlavu vzdal som vďaku za svoj osud. Potom som sa popreťahoval (a takmer som prevrátil kalamár), lebo moje údy sa veru nemálo ukonali, veď som sa dnes riadne narobil. No nie je to úmorná ustatoť, ba naopak povznášajúca, a už ani vzrušenie ma nenapružuje, ale rozlieva sa vo mne sťa krv.

Všetky prípravy sme načas ukončili. Zabíjacska hotová, dva šildovy** sú pokrájané v ťapšiach na štráfy a na pečien-

* *Hát touto vetou sa to začína. Táto je napísaná u nás rozprávanou slovenčinou a navyše ešte s maďarskými literami. Lebo veď inak je tu ďalej ostatok písaný maďarčinou, ibaže občasne prešpikovanou slovenskými prítoviedkami.*

** *Z maďarského šüldő, čo značí behúne.*

ku, i paštéty máme vymiešané na korytá, tri ovce sú odraté z kože a rozporciované, 50 párov sliepok a 60 kačíc očistených, torty je tak na šiestich stoloch, a to všetko v komore a v pivnici pozamkynané. Zo Solt Vadkertu včera priviezli 5 hektolitrov vína, pálenku sme si sami vyvarili, bude jej dosť, už je i v butelkách porozlievaná a dal som doviezť z Hotela i 20 fliaš hnedého a zeleného podkonťovníka.*

Už na brieždení ženy v Kisbirtokosi** začnú chystať, prestierať obrusy, vynášať taniere, podpaľovať v kutkách*** (Mamovka**** by dozaista i tu rada všetko sama dirigovala, ako aj pri varení, hoci šlo by všetko i bez nej). Hulina a Boszák sem dovezú mäso na štráfkocsi, potom tam Boszák už aj zostane, kládol som mu na srdce, aby sa o nič nestaral, jedine len o paprikáš. Lebo ten bude variť on, a to za štyri veľké kotly, lebo k baraňjemu paprikášu ja kuchárku nepotrebujem, nech by bola akákoľvek, jedine a len Boszáka. Navarí ho tmavočervený ako býčia krv, a nebude ločkať ako mäsový odpad v riedkej mastnej šťave, ale bude nasýtený svojho dovišňova vyzretého zaftu a chvieť sa bude sťa slabiny žriebäťa po cvale, ba i tanier sa roztrasie, kým doň naberú pariaci sa paprikáš.

Popoludní o tretej príde príbuzenstvo, prejdeme záhradou a vypýtame Jadvigu. S Mamovkou sme sa i o tom museli dohadovať, od koho môj družba vypýta dievku. Lebo by bolo predsa len lepšie, ak by mi ju nie ona, moja vlastná mať dáva-

* U nás tak volajú sladkú, lepkavú pijatiku ženám na cuckanie.

** To je taký kultúrny dom s divadelnou sálou, kde bývali svadby, a ktorý patrilo Kišbirtokoš Sövetšégu, a to bol zas taký malogazdovský spolok pre stredných a veľkých gazdov.

*** Tieto robili z hliny a polepili blatom a hore urobili veľkú dievu, reku aby sa do nich zmestil kotel a pod ten sa dalo prikúriť. Jaj, a bývali v pitvore.

**** Takto volali jeho mamičku, a potom aj jeho otca niekedy, že Apovka. Hoci inak tak u nás zvykli volať hlavne starých rodičov.

la (nadôvažok moju voľbu mi tak veľmi zazlievala), ale dajme tomu pani farárka Szpevácsová, Juditmama mojej Jadvigy, alebo poprípade by nás čakala moja krstná mať, nyaňicska Erža. No napokon som to nechal na Mamovku, keď už i Jadviga sa s tým zmierila. Nech je teda, ako chce moja mať (nie že by bola kedykoľvek strpela dišputát nad svojím slovom), pomyslel som si. I keď za Jadvigu ďakujem Apíkovi, k sobášu nám svoje požehnanie dala i Mamovka.

Totižto. Načo tu prikrášľovať? Vraj požehnanie!? Lenže teraz niet času veci rozvádzať. Stačí k tomu toľko, že keď som po prvý raz predstúpil s neotrasiteľným odhodlaním i so strachom pred svoju mať, od mojich slov zdurila sa tak, že bola červená ako cvikla, a kým jej komodor na mňa vrčal, ona sa funiac ku mne približovala, až kým som nezaspätkoval celkom ku stene: Cso?, Žekoho?, Csooo?!, opakovala chrčiac, až ju dusilo, a napokon sa tak rozkričala, až sa okná zatriasli, vrah čože, koho to ja chcem... A študovať budeš, nie sa ženiť, rozumieš?! jačala. Nikdy som ju nevidel tak bezuzdne zúriť, i keď svoj jazyk nikdy nedržala na uzde. Boli sme tak blízko, že sa už nedalo inak, len udrieť. Vtedy na mňa pes výhrazne zaštekal a ja som fukol do kuchyne. Matka pribuchla za sebou izbové dvere.

Dva týždne sme sa len mlčky obchádzali, no ja som to znášal horšie a v jeden večer som ju oslovil, že by som sa s ňou o tom rád pohováral... Jediným mávnutím ruky ma umlčala a vyhúkla na mňa: Csobi vász čert zobrav, taksziju vezňi! vrah jej je to jedno! Zháčil som sa i zaradoval, že tak odrazu vraví inak. Vrah keď sa na mňa tak zavesila, dodala ešte, že som i ohluchol i oslepol („Nebudeš ty viac strungy preskakovať!“). Ani to ma vrah nezaujíma, že je staršia odo mňa, lebo načisto ma zmítorila vôňa tej ženskej. (Popravde, povedala smrad, lebo pre ňu boli nezvyklé Jadvigine parfumy a mastičky na spánky, ktoré naopak mne vskutku počarili. Raz, keď som sa od nej vracal, kúpil som vo Viedni i sebe jednu gáťrovú a privoniaval som k nej do zamdlenia až do chvíle, keď

som o mesiac Jadvigu mohol opäť vidieť.) Nevadila mi hru-
bosť mojej matky, najradšej by som ju bol vyobjímal a poďa-
koval jej, no odstrčila ma a odvrkla, aby som jej dal pokoj. Bol
som šťastný, i keď ani tentoraz som si nie ja priklonil Ma-
movku k svojej vôli. V sírovom zápachu preklínania mojej
matky a v gáfrovom opare mojej nevesty precitla naša láska
rozmarínovej vône.

No ale naspäť ku svadbe! Popoludní už bude zapriahnuté
do nagyatádiho* s koženými sediskami, v malom sa bude-
me viezť my, ten bude poháňať Gregor francúzskymi oprata-
mi zdobenými stuhličkami, ktoré priniesol Apovka z Gyóru
a šanoval si ich ako oko v hlave. Za nás sa zaradí veľký s dvo-
ma sediskami, na ňom sa povezie Mamovka, krstní s mojou
sesternicou Erkou, ten nech si poháňa paholok mojej matky
Zelenák, nedbám. (Dal som mu poriadnejšie šaty, keď už Ma-
movka nástoží na tomto zagebrencovi Zelenákovi, aby mala
koho execírovať.) Len sa poriadne ohoľte, povedal som mu.
Csože?, že cso?, spytoval sa Zelenák, lebo keď sa mu nechce,
tak ani nepočuje. Vravím: o-ho-lity!, rozumjeťe? tu máte ten-
to oblek, akurát vám padne!

Teda takto si ja musím spravovať svoju svadobnú hos-
tinu, keď môj drahý Apík, moj milí Apovka, nedožil tohto dňa.
A chudera moja Mamovka darmo komandovala celému re-
gimentu šklbačiek, bírešov a všetkých nás ostatných, mňa
veru i teraz veľmi zdržiavali prieky s ňou, nech jej i mne Pán
Boh odpustí.

Lebo od čias, čo stratila dcéru, je ešte väčmi zatrpknutá
a nevlúdna. Veď sme ostali len my dvaja, moju sestru Žof-
ku, nevestu po zásnubách, sme pochovali v októbri 913. roku,
štyri mesiace pred Apovkovou smrťou, úbohú našu ľaliu zlo-
menú. Bola pre mať všetkým, dala jej svoje meno, videla v nej

**Hát, ktohovie? Že či preto takto volajú ten hintov, lebo ho ro-
bili v Nagyatáde, alebo že či dostal svoje pomenovanie po ma-
loroľníckom politikovi Nagyatádim?*

seba za mladi, jej chcela najskôr takúto svadbu vystrojiť, nie mne, dobre ja viem. A keď už mne, myslela si, tak s inou.

Najradšej by bola, keby som sa spriahol s dievčinou, s ktorou bola Žofka pečená-varená, ale ktorej by som sa ani len v myšlienkach nechcel dotknúť tým, že napíšem jej meno. Ktorú som ja nechcel, i keď ona vždy s nádejou myslela na mňa.

Videl som ju pred troma dňami na Hromnickom bále, no chvalabohu, noc už pretancovala s mojím kamarátom Paľom Roszom. Jadvigu som sa veru odhodlal po prvý raz priviesť dedine na oči až teraz, keď mala meniny, na malogazdovský bál na Máriu*, a takmer som pukol od pýchy po boku svojej nádhernej vyvolenej, ktorej sa míňali posledné dni pred sobášom.

Len pre jednu vec som ráno zabehol k Jadvige do druhého domu (ktorý Apovka postavil Žofke, a teraz v ňom budeme bývať my). Pod!, ťahal som ju za sebou záhradou, otvoril som kľúčom pivnicu a zaviedol som svoju udivenú nevestu medzi leandre zimujúce v kotloch.

Odtrhni pre mňa konárik rozmarínu, povedal som, a strč mi ho za klobúk!

Keď tak urobila, zasmiali sme sa i objali, a už ma tu niet, povedal som, a ty utekaj, nech ťa tu nevidia.

Hoci nik iný nežiadal (ani obyčaj nie je taká prísna), aby sme sa v ten deň spolu neukazovali, iba ona sama. Aby sme ju vraj ešte dnes ušetrili, keď aj tak nie sú dom nevesty a ženícha osve, aby nemusela vítať záľahu príbuzných s tortami a kurencami. Radšej si zatemní v novom dome, bude vdychovať výpary z bylín, lebo ju obchádza prechladnutie. A uľaví si pomocou svojich gávrových mastičiek, aby ju vo veľký deň nakoniec nesklátila migréna.

** Hromnice sú sviatkom svätenia sviečok. A zato sú to jej meno, lebo je rodená Mária Jadviga Palkovitsová. (Inak taký bál je práve taký ako malogazdovský kišbirtokoš jarmok pre chovný statok, ibaže tam aspoň trubači nie sú.)*

Rada by som i trocha porozjíjala, vy to pochopíte, drahý môj, povedala mi.

Ach, pohladil som ju, dobre ona vie, že môže odo mňa žiadať čokoľvek, i keď som tušil, že moja mať ani toto nenechá bez poznámok. Mamovka drahá! Mamo, mať moja! Kedy už Pán Boh obmäkčí to vaše srdce!

Do vrecka svojho svadobného obleku som si práve založil tú vetvičku rozmarínu (prednedávnom som si prečítal v „Užitočných vedomostiach“, že sa to tak robí) a trocha som si ju pomrvil medzi prstami, teraz pekne rozvoníava, keď si ich priložím k nosu. Vezmem i gáfrovú mastičku, azda je tak naposledy, že len túžim po jej majiteľke, lebo zanedlho bude mojou navždy.

Tejto poznámkovej knižôčke i sebe samému (ale výhradne sebe samému), aby som si to i ako starec pripomenul, ako celkom prvé tu zvečním to, ako som získal Jadviginu ruku. Začnem písať od zajtra, keď už budem ženatý. Teraz už som ospanlivý.

8. februára 1915

Peňažné a iné výdavky na moju svadbu boli: Za Kišbir-tokoš som Malogazdovskému spolku zaplatil 30 zlatých* za árendu sály, trubacsom (Chmel s 16 chlapcami)** po jednej sliepke, po dva koláče (50 zl.) a ešte každému po dva vozy dreva na kúrenie. Vypilo sa: 3 a pol Hektolitra vína a pol Hkl pálenky a sladkého (60 zl.). Mamovka Jadvige kúpila do daru ručník a odievačku (25 zl.), za tanec s nevestou zaplatila ešte 3 zlaté. Družbovi sme dali za voz dreva na kúrenie, 160 svadobných pozvánok nás vo Weismüllerovej tlačiarňi stálo 4 zl. Summa summarum 172 zlatých. A nerátal som raždie.

*

* zlatých korún?

** My takto nazývame muzikantskú kapelu s dychovými nástrojmi, ale že vraj v riadnej slovenčine ich inak volajú.

O svojej svadobnej hostine (ktorá sa z veľkej časti dobre vydarila) ešte napíšem. Najmä o svadobnej noci, keď príde čas, pozdejšie. (Lebo tá sa, tak ako sa podľa obyčaje má, ani za štyri noci neudiala. I keď o ľúbostných citoch sa navzájom uisťujeme. Nežnosti, etc. Celé dni mi nedá spávať nadšenie i pobúrenie odrazu.)

*

9. február

Tak ako som sľúbil, teraz na papier zvečním náš príbeh od jeho počiatkov, i keď ani z toho, čo sa s nami deje v posledných dňoch, obzvlášť však po nociach, by som nerád zabudol čo aj minútu. (V nádeji, že raz všetko pochopím a poučím sa.) No i to príde na rad.

Som vonku na sálaši,* už zavčas ráno som osedlal Zunu s tým, že „musím ísť von Gregora usmerniť“, no čerta Gregora, lebo nie iného, len seba by som mal usmerniť!

Moja Jadviga vstala so mnou s anjelským úsmevom, hoci sa zas ani ona dovôle nevyspala, dala mi čisté háby a ranyajki**, v peci upiekla žiarenyicu*** (stará Blahovka dovtedy už zakúrila) a potrela ju kačacou masťou. Potajme som si vzal

** Hát, pre tých, ktorí by nevedeli, tak u nás, v našom kraji mala každá gazdovská rodina vonku na svojich poliach dom s jednou chyžou a pitvorom a ten bol zaopatrený hospodárskymi staveniami, konicami, chlievami a to sa celé volalo „sálaš“ a po maďarsky „tanya“. Ale nebola to len taká hocaká ovčiarska koliba. Hoci sa našli takí, čo sa aj z týchto „sálašov“ na zimu nasťahovali do svojich domov v dedine, kde inak bývali iba starci a odkiaľ deti chodievali do školy.*

*** raňajky volajú aj fruštík. (Z nemeckého = Frühstück.)*

**** Keď si upiekli krajec chleba na hrianku, tak to sa takto volalo.*

svoju knižôčku (atrament a pero mám i vonku) a bozkom sme sa rozlúčili.

S Gregorom som zakrátko skončil, poslal som ho brániť, beztak to vie i sám.

No počkať! Komu to tu cigánim? Ako keby to ani nebol Denník! Ja som Gregora nikam neposlal, a už vôbec nie brániť. Lebo to by som skôr ja potreboval jeho odobrenie, že vskutku má dnes nasledovať bránenie a nie čosi iné.

Hodil som dva snopi kukurícša* na žeravé uhlíky a prisunul som si stôl svojho starého sluhu (a správcu môjho majetku) bližšie k oknu a zasadol som zaň. To, čo svojím perom rozpoviem, zväčša i tak viem od Gregora, a tak je dobre, že som sa utiahol písať sem, práve do toho kúta, kde mi Starý už ako decku toľko rozprával. Apovkovcom bol verným bítešom od čias, keď bol ešte malým chlapcom, do služby ho vzal ešte starý otec a vzdor tomu, že sa nikdy neoženil, keď sa uvoľnil tento sálaš, Apovka ho ubytoval tu, už to bude dvadsať rokov, darmo tu chcela Mamovka umiestniť svoje bítešky, čo sa jej líškali a dobiedzali i s celou čeliadkou (vraj peknučký majer, a tak blízko dediny), Apovkovi nemohla do toho hovoriť: ostane Gregorovi, pokiaľ bude živý, „dozsmrti“**

Môj Apík, Juraj Osztatní si nadobudol bohaté gazdovstvo, strojnásobil 30 jujerov*** svojho podielu (k tomu pribudlo navyše ešte 50 katastrov, ktoré jušovali z rodičovského majetku len neskôr, jeho časť s osobitnými ambíciami spravovala Mamovka, čo Apovka sledoval s úsmevom). Iba náš statok gazdovia spomínali ako „ozajstný bohatý majetok“ a robili si

** Suché steblá kukurice. No možnože zle píše, lebo do pece na kúrenie išlo iba to, z čoho už kravy poobhryzáli listy. A to volajú zetke.*

*** Keď zomrieme, neostane nič, ani samohlásky, iba – smrť.*

**** To akože 30 jutrov, lenže po našom.*

špásky z Apíkovho mena,* lebo práve on to dotiahol z dediny najďalej a zväčša vlastnými silami, lebo jeho životom neboli karty, korheľské zábavky, ani poľovačky, ako v susedstve u grófa Vaclavszkého.

A hoci môjho Apovku mohla jeho životná púť zaviesť aj inde, keby si nebol zvolil zhromažďovanie majetku a nepretrajné utekanie z domu, ako vraví Gregor, ale dcéru kantora Ponyiczského (o ktorú sa akiste musel značne usilovať a o ktorej sa ešte budem musieť zmieniť). Teda, keby si nebol býval vzal Mamovku, ktorej ihneď po svadbe prisľúbili polovicu mlyna ako dedičstvo, a môj strýko, krstný otec Janko, ho hneď vyplatil a jej rodičia dcére ročne vyplácali slušné percentá zo zisku svojho majetku, aby tým podnietili i v Apovkovi túžbu po pretekaní sa v bohatstve.

Apíka ako nádejného gazdu, ktorý v Čabe chodil i do gymnázia (a neskôr ho odkomandírovali do Nemecka získať skúsenosti v gazdovaní a aby sa naučil jazyk, no on dovtedy otcovi pilil uši, až kým neprivilil a on sa napokon vrátil nazad domov), čoskoro chceli zapriaľnúť do obecných záležitostí. Ale on, ako podnikavý, neposedný človek, radšej vybavoval kdekomu predaj obilia, nákup sjatja alebo mašín, obstarával statok na fajtu, sprostredkoval robotníkov, ba robil i sobášneho dohadzovača, a vždy iba jeho posielali na deputáciu, ku komore, župe, do Pešti, kedy kam bolo treba – no úrad predsa nikdy neprijal. Hoci by boli z neho spravili i richtára, poslanca v župnom zastupiteľskom zbore, presbytera dištriktu, predsedu územnej komory, lenže on, vraj ne-

** Pritom vôbec nie je smiešne. Osztatní je u nás slovenské meno (hoci je dokomolené maďarskými písmenami, určite ho tak prepísaním dokántril nejaký maďarský notár), no k tomu iba tolko, že i dodnes to u nás značí Posledný. Hoci slovník to inak vysvetľuje, že reku: všetci, ktorí ostali z nejakého celku. Ostatok niečoho. Zvyšok. No nakoniec dalo by sa mu zo žartu rozumieť akože: Posledná rodinná čvarga.*

bude strážiť stôl a podriemkavať celé dni v lavici, ak môže, ochotne i rád sa prihovorí, keď treba, no z musu sa mu do toho nechce. To bola jedna polovica pravdy, a tá druhá, že Apík sa radšej staral o rozkvet vlastných záležitostí a výnosný úrad ho nikdy nelákal.

Začalo sa to tým, že vtedy ešte slobodnému nemeckému advokátskemu koncipientovi Benjamínovi Winklerovi, s ktorým môj Apík ako gymnazista býval a bol na strave v tom istom dome, poskytol Apík veľkú službu. Raz totiž rodinu navštívil vdovec ujo Poldi Weisz (Fehervariho starší brat, pajesatý Žid z našej dediny) s dvoma dcérami, z ktorých tá mladšia, Mici (pre mňa pravda len teta Mici) sa veľmi zapáčila Beňovi Winklerovi. Ale keďže o Nemcovi, na dôvažok advokátovi, ujo Poldi nechcel ani len počuť, Apík doručoval ich odkazy potajomky, napokon domov došikoval i samotného Winklera a umožnil im stretnutia. Ba dokonca s úspechom, lebo Micika prišla do požehnaného stavu a zaľúbený Winkler ju uniesol a oženil sa s ňou, ani za mak nedbal, že i jeho rodičia mali so synom iné plány a hnali by ho nazad do Nemecka. („Vziať si za ženu akúsi Mici Weiszovú?! Gott im Himmel!“) Ale teta Mici, tak ako sa patrí, porodila malého Winklera, Franciho. Apíka advokát z vďačnosti poslal k svojmu staršiemu bratovi do mecklenburského Velgastu, a neskôr ho (že mu pomohol aj udobriť si svokra, starého Poldiho) privítal ako svojho priateľa doma, vo svojich kruhoch medzi župnými úradníkmi, obchodníkmi, bankármi a nákupcami, ktorým môj otec zabezpečoval obchodný kontakt na všetkých gazdov okresu, jemu zas oni ponúkali svoje rodinné i obchodné styky v celej krajine, ba i za jej hranicami.

Mám podozrenie, že príčinu toho, prečo môj Apovka ostal verný svojej rodnej dedine, i keď z nej mohol tisíckrát vyletieť, treba hľadať v Márii Ponyiczkej. To ani len Gregor nevie, čo tak náhle skoncovalo s ich roky trvajúcim umáraním sa a túžbou po sebe, veď to, že ich tajomstvo sa vyjavilo a môj starý otec hromžiac zakazoval synovi nemajetnú rek-

torovu dcéru (Cso kceš? Nyedajú snyov ňics!)*, samo osebe predsa nemohlo zanovitého Apíka odradiť. A na druhej strane, o čo mohol ochudobniť tento vášnivý cit príchod nenápadného obecného pisára, ktorého, ako sa zdá, sem beztak prijali až potom, čo Apík, ako vraví Gregor, zúfalo nešťastný prehýril noc a v čase nedeľného obeda so zaťatými zubami vhuhol k mojim Mamovkovcom a bez toho, že by sa s ňou bol pred tým dohodovil, bez meškania popýtal najbohatšiu a najpyšnejšiu dievku v dedine (ktorá dala košíkom už i ona-kvejším pytačom), no s tým, že zaraz chce dostať odpoveď! To všetko pre nás ostane navždy tajomstvom, spomína sa už len toľko, že pred rokom ovdovený, zanedbaný učiteľ Ponyiczký, ktorého po ulici vždy sprevádzal huf posmievajúcich sa fafrnkov, odprevádzal svoju dcéru na svadbu usporiadanú v dedine pisára práve v deň, keď u nás môj Apík Juraj Osztatní a moja Mamovka Žofia Racsková vystrojili takú svadobnú hostinu, že jej podľa starého Gregora páru nebolo nikdy predtým ani potom: jedla a pila, tak ako bola, celá dedina. Písal sa 7. máj 1886.

Za niekoľko mesiacov sa potom zosypal celý rad úderov osudu, medzi ktorými sa zajagal len jediný dar Boží, utešené dievčatko, ktoré, i keď predčasne, povila rektorova dcéra Mária Ponyiczká. No materinské šťastie si nenašlo miesta medzi toľkým nešťastím, ktoré chuderu takmer pripravilo o rozum, keď pol druhu roka po smrti svojej matky prišla i o otca a napokon stratila i muža. Náš zádumčivý obecný pisár, ktorý, ako sa o ňom povráva, akoby mal na svojom peknom vysokom čele napísaný svoj osud, pominul sa na otravu krvi po nejakom poranení. Neuplynul ani rok, keď mladá matka,

** No tak nad týmto slovenským pravopisom, ako tu píše, že nemala veno, sa asi každý, kto vie po slovensky, riadne zhrozí. Hát, ibaže on už bol vtedy v písaní a čítaní dosť pomaďarčený (ako aj ja), len domáce slovné zhovárание robilo u neho výnimku (aj u mňa).*

ku ktorej museli najať dojku i opatrovateľku, lebo sama nemala ani mlieka, ani chuti do života, navždy vypustila dušu a nevedno, či ona len prosto nechala, aby z nej duša vyletela, veď nejedla a po pôrode už nikdy z postele nevstala, alebo ju ona sama vyhnala zo svojho tela, lebo nájdú sa i takí, čo vravia, že sa napila lúhu.

Tu teraz musím skončiť, lebo ma čaká moja žena s obedom, len jedinú vetu zverím ešte svojej poznámkovej knižôčke: Že môj Apík i navzdor preklínaniam Mamovky sa sprvu stal poručníkom malej siroty, a napokon prijal za vlastné dievčatko menom Mária Jadviga Palkovitsová, ktoré sa stalo mojou ženou.

*

Mamovka mi dnes, 10. februára odovzdala na pozväzovaných listoch papiera súpis, ktorý diktovala ešte kedysi kamarátke mojej sestry Ivke Kohutovej a na ktorom stojí nadpis: „Dovidaju Zsofkino vigyelenja“.

Tu máš, povedala mi mať, toto teraz všetko ostalo! Dopoludnia som to dala nanosiť tvojej žene, už nám to netreba! Porátajte to a podpíšte, že ste to prevzali! Lebo to všetko mala dostať Žofka!, a buchla dverami.

Vojdem k svojej Jadvige, víta ma vyplakanými očami, no zaručuje sa, keď ma uvidí. Nemusí prevraviať ani slovíčka, viem, že Mamovka jej to všetko dala tak, aby ju tým ponížila. A či sa to patrí, alebo či sa to musí všetko prijať, spytovala sa.

Nič sme nepodpísali, súpis som potom založil do svojho Denníka.

Dovidaju Zsofkino vigyelenja

Do postyelyov szpodnije plachti 20

Utyiráke 34 (do strappa 30, z ozdobe pod menom 4)

Obruszi 10 (damaszovje 3, bovdásszke 2, domásno tkanje 5)

Szalvétke 18 (vseljakje kupenszkje 16, edna z menom
 vysívana, edna velká damaszová)
 Kosele 18, viselinovanje 13, naszpánja kosele 4,
 pászikavá 1
 Buggyke barchetovje 4
 Reklíke 4
 Pruszlyake 10 (bjele 6, edon csjerni, tyelovje 2, edon zo
 sztuhlyov)
 Slafroki 4 (letnye 3, zimni 1)
 Szponyíke 12 (barchetovje 6, noldová 1, kupenszkvo 5)
 Geczelye 8 (hodvábnye 2, farbajarszke tarkavje 2,
 haraszovje 4)
 Hodvábnye geczelye zo satov 3
 Satke 13 (z vtkanjim menom 2, liszterová 1, do pranja 6,
 satke melyeske 4)
 Hodvábnye geczelye zo kvetmi 3 (tyelovje kvetavje
 tarkavje 1, bjele zo szvetlima kvetma 1, haraszovje 1)
 Csjerne 2 (hodvábnye hladke 1, ripszove 1)
 Bjele hodvábnye szobásne 1
 Blúzi 20 (hodvábnye 12, dopranja 8)
 Rucsnyíke nahlavu 46 (hodvábnye 13, gazírovje 8,
 puplinovje 3, sifonovje 17, barchetovje 2)
 Velyke rucsnyíke na hrdlo, hodvábnye, barnavje,
 kvetavje 2
 Velyke rucsnyíke zimnije 11 (plisovje zo sztrapczi 3,
 berlinerove zo sztrapczi 4, berlinerovi bez sztrapczov 4)
 Rucsnyícske doruki 20
 Szvetter vlnyeni 1
 Kabáti zimnje 3 (szukenje 2, plisovi 1)
 Czipelye 10 pári (antilopovje pári 3, edon bjele, edon
 szivje, edon csjerne, edon pár drapovje, pár kigyóbőr,
 lagovje czipelye pári 2)
 Papucse pári 4 (lagovje pári 2, barsanovje pár 1, bjele
 ruzsavje pár 1)
 Strifle 6 pári (hodvábnye pári 3, patentke pári 3)

Holovaszy na blúzi, bachet na blúzi 3, kazan na 1, sífón na 3, na szuknye bjele csipkavje 4)
Vankuse po 2 kg páper
Obljecske 12 (damaszkovje 8, kanevászovje obljecske 4)
Duchni 3, po 8 kg páper edna
Perini 3, po 7 kg pjera

Dosztala gu tomu estye
Dva sífoni furnerovanie
Sztov roztvárací 1
Zrkadlo z álványom 1
Dve posztelye furnerovanie
Sztrozsljake 2. kupenszkje a Ednu na dve posztyele
Velkú prekrívaczu plachtu
Drapovu do pranja na ednu posztely
edon Hodvabnji vankúsik cso szí ona robila

Z hore vymenovaného bola i doteraz u nás posteľná bielizeň a nábytok, Mamovka nám predsa dala lístok i s týmto zoznamom. Aby sme nezabudli, ako vraví Jadviga, že spíme a bývame v Žofkinom. Nevraviac o šatách, ktoré Mamovka už dávnejšie darovala Jadvige, no nepovedala, že sú zo Žofkiných. A už vôbec to neprezradila o svadobných šatách, ktoré keby Jadviga nemusela prijať, dala by si radšej ušit' inakšie, lebo sa jej nie veľmi páčili. Hodvábnu obliečku na vankúš moja žena odložila, lebo používala len tú s bielou výšivkou po svojej matke.

*

1. februára 1915 som zo svojich peňazí kúpil k szjacej mašine* Kühne, ktorú vlastnime spoločne s Mamovkou: tri páry čepov za 42 filierov, 100 kusov klincov, 9 kusov lievikov do szjiaťovki

* *Tak volali u nás sejačku.*

na odvádzanie zrna za 1 korunu 80 filierov od klampiara Strbku, 25 csavarov za 10 filierov, spolu je to 2.42 kor.

O inom teraz nemám času písať. Veď aj tak ničomu nerozumiem. A už vôbec nie Jadvige. Občas ma to zaháňa do nepríčetnosti. Zunu som dnes hnal pred hintovom, kým sa celkom nespénila. Potom pršalo, načisto som premokol.

*

Včera sa stala i iná vec, ešte i o tej musím napísať: lebo nestalo sa to prosto len tak, že som sa potkol o páva.

Pravdou je, že keď som celý premočený vypriahol a vychádzal zo stajne s postrojom a mokrou dekou, pod nohy som si nevidel. No keď som namrzený všetko šmaril pred dvere komory a kopol som celou silou do toho mizerného okrasného vtáka, hlavou mi prebleslo: Je ako tá páva.

A potom: plesk! Prac sa mi spod nôh! I moja žena je taká. A kopol som ho o stenu. Až teraz, keď na to opäť myslím, zalieva ma studený pot. Zachrapotal, otriasol sa, ani na mňa nepozrel a pohupujúc zadkom niesol sa ďalej. No to ešte nie je všetko. Lebo ani sám neviem prečo, vzbĺkol vo mne ešte väčší hnev, ako tak vztýčil hlavu, pokyvoval svojím siahodlhým chvostiskom a vykračoval si predo mnou (ani neviem ktorá z tých dvoch je samica, tá s tým dlhým chvostom, alebo tá malá sivá), schmatol som prútenú metlu a šlahol som ju medzi jej mladé. Spomedzi troch som trafil to najväčšie, a keď som vzal metlu z trepajúceho sa krídla malého páva prekoprčnutého na bok, rozum sa mi zatemnil a celou silou som ho čižmou prigniavil. Páv sa ani neobzrel na svoje mláďa. Len ja som sa zdesene obzeral, či ma niekto nevidel, lebo keby sa to dozvedela moja Mamovka... Sú to už roky, čo si nechala doviezť tento pár pávov, usilovala sa, aby sa vyliahli poriadko nájdené vajíčka, až toho roku sa jej to podarilo, kvočka vysedela tieto tri. Pozmetal som rozšliapané mláďa na lopatu, odniesol som ho dozadu, nadvihol som ho vidlami